

Kar ti knjižici posebno vrednost da, je njena doklada, mnogi izgledi, kako naj se vradniške pisma po slovensko izdelujejo, na pr. povabilo prič, pričetki zapisnikov, izpraševanje prič, sodijske razsodbe, zatožbe, očitna obravnava itd. . . Pa ne le vradnikom, temuč vsacimu, ki se hoče slovensko naglo brati in pisati naučiti, priporočimo

to knjižico, ktera bi utegnila tudi takim županam dobro služiti, ki zraven slovenskiga tudi nemško umejo in se hočejo popolnoma naučiti v slovenskim jeziku kancelijske pisma izdelovati, kakor se pravim slovenskim županam spodobi*, pravijo Novice l. 1851 str. 5.

Književnost.

Das Datum auf den Philippinen von Jerolim Freiherr von Benko. Ta odtisek iz dela „Die Schiffsstation der k. u. k. Kriegsmarine im Osten“ dokazuje, da se nemški učenjaki mnogokrat čisto brez potrebe bahajo se svojo temeljitostjo. Slavna geografa Ritter in Peschl, potem najnovejše izdaje Mayerjevega, Brockhausovega in Piererjevega naučnega slovarja trde jednoglasno, da štejejo na Filipinskih otokih tako dneve, kakor v Ameriki, ali da imajo takoiimenovani zahodni datum, mesto vzhodnega. Znano je, da če se potuje od zahoda proti vzhodu pridobi se na vsaki zemljepisni stopinji za štiri minute časa in če se pride okoli zemlje, pridobi se ravno jeden dan. Nasprotno je pa, če se potuje proti zahodu: na vsaki stopinji se izgubi štiri minute in v 360 stopinjah ravno 24 ur. Vsi kraji, ki so za 180° od nas proti vzhodu, imajo 12 ur poprej poludne, nasprotno pa tisti, ki leže tako daleč proti zahodu, 12 ur pozneje. Mornarji so se zjediniili, da štejejo po vsem starem svetu jednako dneve (vzhodni datum), v Ameriki pa za 24 ur pozneje (zahodni datum). Na tihem oceanu štejejo iz Amerike prihajajoči nedeljo, dokler ne pridejo do 180° vzhodno od Greenwicha, ko pa tega prekoračijo, štejejo že ponedeljek; nasprotno zapišejo iz Azije v Ameriko ploveči ob prehodu čez omenjeni poludnevnik nedeljo, mesto ponedeljka. To se imenuje datumaska meja.

Filipini leže pa za 60° bolj proti zahodu od te meje in vender so poprej tam dneve tako šteli, kakor v Ameriki, ker so jih Španjolci z ameriške strani našli in od tam vladali. Koncem leta 1844 pa so odpravili zahodni datum in po posebnem zakonu sprejeli vzhodni, tako da zdaj dneve ravno tako štejejo, kakor pri nas. In nemški svet je še le čez pol stoletja za to spremembo zvedel! S. R.

Skladbe Avgusta Armina Lebana. Uredil in založil Janko Leban, učitelj v Avberu pri Sežani na Primorskem. III. zvezek. Obseg: 1. Prisega. 2. Brodar. 3. Mojemu zavičajcu. 4. Zadnji večer. 5. Vojak. 6. Venec vipavskih narodnih pesmij. Cena 40 kr. po pošti 45 kr.

Takoj na drugi strani toži gospod urednik te zbirke, da se je na njegovo vabilo naročilo le 33 iztisov in vslikne pri tem: „Tužna nam boginja Evterpa!“ — Odkrito rečeno, da se mi nikakor ne čudimo pičlemu številu naročnikov. Nekako tesno nam je pri srci, da pišemo o skladbah Armina Lebana sodbo, katera nikakor ne bode obradostila njegove čestilce. Tudi take „suše na svetnem muzikalnem polji“ pač še ni (kakor misli v svoji opomnji g. izdavitelj teh skladb), da bi brez teh morali res žeje umreti. — Oglejmo si nekatere teh pesmij na drobno. 2. Brodar. Besede poleg V. Raisinija zložil F. Z. Besede slove:

Deklica, vidiš, že noči,
Čarobna luna sveti;
Če se ti, draga kaj mudi,

Kdo je ta Fr. Z.? Ali se pesnik ne upa na dan z imenom? Prav ima! Ne umemo, kako se more za tako pesniško zmes ogreti kak skladatelj. — 4. Zadnji večer. Besede Simon Jenkove. V tej pesmi skladatelj po svoje prestavlja naglas posamičnim besedam. V začetku piše: *Nôcôj, nôcôj, . . .*; v četrtem in petem taktu pa že pravilno *nôcôj, nôcôj . . .*; kmalu potem: Ko *zadnjêkrat . . .* in zopet: Čez to *râvnô — râvnô* polje . . . Resnica je, da ima v slovenščini naglas veliko gibljivost, a kakor gospod skladatelj ravna v tem napevu z njim, užali še tako kosmata ušesa. — 5. Vojak. Samospev za tenor ali sopran (sic!). Ni še take sile, da bi naše ženstvo moralo prepevati pesmi take vsebine, kakor je ta. Ali pa menjajmo! Dekleta bodo pele: „Boben bobna bam, brbâm, zdaj vojak gremo k vam . . .“ Mi moški pa pesem pri zibel: „Spavaj ljubček moj! . . .“ Mimogredé naj omenimo, da je spremljevanje te pesmi posneto po Schubertovi „Ständchen“. — 6. Venec vipavskih narodnih pesmij. Ta venec završuje pa skladatelj s pesmima „Hej Slovani“ in „Husitka“. V katerem kotu vipavske doline pa so najti Husitje, da prepevajo to bojno pesem?! Gospodu uredniku prav živo svetujemo, kadar „povije“ zopet kak venec vipavskih narodnih

pesmij, da ne jemlje v tak venec zopet pesmij, katerih mu drugi naši bratje Slovani ne bodo pustili veljati, da je to naša lastnina, kakor omenjeni dve pesmi. Tu ne gre pisati: „Venec vipavskih narodnih pesmij“; pisati je: „Venec slovanskih pesmij“.

Najbolj nam dopada razločen tisek in pa nizka cena. —

R.

Domoznanstvo kranjske vojvodine. Spisal Iv. Lapajne. V Ljubljani 1890. Samozaložba. Natisnil J. R. Milic. Prvi del te knjižice (53 strani) v osmerki, t. j. kratka kranjska zgodovina, je ponatis iz „Učit. Tovariša“ l. 1889; drugi je kratki zemljepis naše dežele z nekaterimi opombami o metodi domoznanskega pouka.

Vprašanja in odgovori.

K trinajstemu vprašanju vplanskega letnika nam je poslal gledé „trga“ Stari Trg pri Poljanah g. nadučitelj K. Engelmann nastopne podatke:

Naš Stari Trg ima sedaj 36 hišnih številk. Hiše stoje v dveh vrstah, nekako tako na višini, kakor mesto Radovljica. Jednonastropnih hiš, v kojih je stanovanje zdolaj in zgoraj, je sedem, v drugih večinoma stanujejo ljudje zgoraj, a zdolaj imajo deloma hleve, deloma kleti. To spominja nekako na starino; prebivalci se imenujejo med seboj le: mitržani, tudi drugi vaščani jih tako nazivljejo. Kar vem od g. župnika je to: pred 200 leti vodili so župniki farne matrike v latinščini ter imenovali trg oppidum, tedaj „ein befestigter Ort“, to je dokaz, da so imeli trg za več nego vas.

Zakaj pravijo pri Poljanah? Pol ure proti severu od Starega Trga je grajsčina kneza Auersperga z imenom „Poljane“. Po Valvazorji je bil ta grad moččen in je stal na drugem mestu. Tikoma sedanjega gradu prične se vas „Predgrad“, ki šteje 115 hišnih številk, nemški „Vornschloss“. Tu je bila do l. 1852. c. kr. komisija, t. j. sodišče in davkarija. Ta vas ima dosti lepih hiš. Vsa dolina se imenuje pa po gradu Poljanska dolina, prebivalci pa vsi „Poljanci“.

Šlučajno imam tudi tri pergamentne kože o podeljenji pravice tržanom.

Prva ima letnico 1567 in se začenja: Wir Carl von Gottesgnaden, Ertzhertzog zu Österreich, Hertzog zu Burgund, zu Brabant itd. Lastnoročni podpis: Carolus. V tem pismu imenuje večkrat: unsere Bürger zu Pöllan, itd.

Druga ima letnico: 4. April 1599 in se začenja: Wir Ferdinand von Gottesgnaden Ertzhertzog zu Österreich, Hertzog zu Burgund, zu Brabant itd. Lastnoročni podpis: Ferdinandt. Tudi ta jih imenuje: unsere Bürger zu Pöllan, itd.

Tretja ima letnico: 1. ten Augusti 1781 in se začenja: Von Gottes Gnaden Wir Heinrich Herzog zu Münsterberg und Frankenstein in Schlesien des Heiligen Römischen Reichs Fürst Auersperg, gefürsteter Graf zu Thengen, Graf zu Gottschee und Wels itd. Lastnoročni podpis: Heinrich Fürst Auersperg.

Kinalu o začetku tega pisna se bere med drugim: die in dem zu Unseren Fürstlichen Fidei Commis Herrschaft Pölland gehörigen und in Herzogthume Grain entlegenen Markt Altenmarkt auf 6 kaufrechtlichen Huben ansässige Bürger itd. — Seveda pismo govori le o zemljišnih in tlačanskih pravicah, a vendar imenuje „Markt Altenmarkt“ in „Bürger“. To pismo ima zdolaj z rudečim trakom v pismo privezano lično škatlico, v kateri je z rudečim voskom vtisnjen njegov pečat.

Te tri kože jasno govorijo, da je to nedvomno „trg“. Torej ima Banrov zemljevid prav.

(G. nadučitelj nam je obljubil o priliki še kaj več o tej stvari pisati. Srčna hvala za te podatke in prosimo še nadaljnjih! Uredn.)

O Kostelu nam piše g. učitelj Zupanec: Kostel ne zasluži nikakor imena trg, ker je le grajska podrtina, poslopje za logarje in lovce, cerkvice in nekoliko neznatnih hiš. Po zadnji štetvi ima 68 prebivalcev. Ime „trg“ ima menda radi prejšnje veljavne graščine (gradu), ki so jo pa razdajali baje Francozje. Če bi se reklo šolskim otrokom na Banji Loki ali pri Fari, da je Kostel trg, menili bi ti, da sta te dve vasi mesti. Z isto pravico bi se imenoval neznatni „Ortenek“ trgom. Misel moja je, da ne sleparimo mladino z praznimi imeni, nego imenujmo stvar z imenom, ki je zasluži. Torej Kostel je borna vasica, čeravno ima nezasluženo ime trg.

Nadalje nam poroča g. nadučitelj M. Kovšca, da je Kropa trg ter da je dokazano, da so Jesenice tudi trg.

